

2.

Efterslæt til „Regeringsskiftet 1784“.

Af A. D. Jørgensen.

I. A. B. Rothes mindeskrift.

Af senere fremkomne oplysninger fremgår det, at den i skriftet „Regeringsskiftet 1784“ meddelte „historiske efterretning“ (s. 3—37) er forfattet eller i alle tilfælde bragt i sin derværende form af konferensråd Andreas Bjørn Rothe, medens derimod opgivelsen i det aftrykte håndskrift, hvorefter originalen skulde være forfattet i året 1821, i alle tilfælde i denne form må anses for urigtig. Sammenhængen hermed er følgende.

Efterat „Regeringsskiftet 1784“ var trykt, modtog jeg fra konferensråd Rothes dattersøn, hr. overrets-assessor Linde en del koncepter fra hans morfaders hånd til gennemsyn; de havde hidtil været i hans nylig afdøde broder, departementschef, kammerherre A. Lindes besiddelse. Blandt disse koncepter fandtes tre fuldstændige håndskrifter til den historiske efterretning om 1784. Deres indbyrdes forhold er følgende.

Det ældste bevarede håndskrift er en egenhændig koncept af Rothe og har oprindeligt haft følgende titel:

„Notitser ang. kronprins Frederiks, den nu regerende konge til Danmark Frederik VI's tiltrædelse til statsbestyrelsen, i år 1784, uddragne af breve, koncepter, kopier og løse optegninger, som ere forefundne blandt afg. gehejme-konferensråd Bülow's efterladte papirer.“

I denne titel er der foretaget forskellige forandringer: „Notitser“ er ombyttet med „historiske efterretninger“, „uddragne“ med „sammendragne“, „løse“ med „fragmentariske“, — og ordene „kopier“ (først forandret til „koncepter“) og „som ere forefundne“ er udslettet.

Det ses dog let, at dette håndskrift, som efter omtalen af Bülow som „afgangen“ tidligst kan være fra året 1828, ikke er det ældste; side 28 siges nemlig: „her indføres af den renskrevne afskrift fra pag. 106—114“, og strax efter: „her

indføres brevet, den renskrevne afskrift p. 120—21*. Der har altså existeret både en ældre, koncept og en renskreven afskrift af denne. Der bliver da den mulighed tilbage, at det er denne, som er affattet i året 1821, og at dette årstal i den senere bevarede renskrift kun mindre korrekt er bleven overført på en gentagen omarbejdet form.

Der haves dernæst en renskrift af denne ældste bevarede koncept, tagen med en skriverhånd og med optagelse af alle konceptens rettelser, ligesom de ovennævnte henvisninger til den ældre renskrift her er tagne til følge ved indførelse af de udeladte aktstykker.

Det næste håndskrift i rækken er en egenhændig koncept med titel: „Historisk beretning ang.“ o. s. v., „uddraget af breve, koncepter og fragmentariske optegninger blandt afdøde gh. k. B.'s efterladte papirer“. Grundlaget hertil er den foregående renskrift med en del smårettelser, indførte med Rothes hånd. Derefter er denne koncept helt igennem rettet; i overskriften er der i „tiltrædelse til stats-bestyrelsen“ indskudt ordene „deltagelse i“, og „koncepter“ forandret til „udkast“. Den således rettede koncept er forlæg for den trykte text (i „Regeringsskiftet 1784“). Den bevarede renskrift heraf er dog, som alt ved udgaven bemærket, tagen efter kongens død 1839, måske fordi Rothe ikke dengang var i besiddelse af nogen senere koncept.

Der er ej heller nu bevaret yderligere materiale til den senere omarbejdelse end et par tillægsblade, som er optagne i den officielle fremstilling, som d. 8 Juli 1831 indsendtes under kongeligt segl til opbevaring i gehejmearkivet („Regeringsskiftet 1784“, s. XI). Hvorledes denne er bleven til, savner vi da nærmere oplysning om; men af den påfaldende modsætning i stil kan vi vistnok slutte, at det først nu er bleven pålagt Rothe at udarbejde et egenligt stats-skrift, hvorefter han da har søgt at bringe sin afhandling ind i den rette snirklede og skruede stil, som han synes at have dannet efter sin faders. Som bilag har han ladet originale aktstykker af Bülow følge med; men disse må han uden al tvivl have fået af Werlauff og ikke fra Sorø.

II. En tradition fra kong Fredrik VI.

Optegnelse af hs. excellence overhofmarskal Løvenskiold.

Paa en af Frederik den Sjettes Jagter i Jægersborg Dyrehave — fortalte mig min Fader, der havde deeltaget i denne Jagt — spiste Kongen med det øvrige Jagtselskab Frokost paa Eremitagen. Kongen var den Dag usædvanlig oprømt og munter og deeltog mere i Conversationen, end han i Regelen pleiede. Blandt Andet faldt Samtalen paa hans Overtagelse af Regjeringen 1784, hvilket foranledigede Kongen til at sige: „Der er maaskee Ingen af Dhrr., der kjender den rette Anledning til denne Begivenhed, og hvad der gav Impulsen til, at jeg fattede Beslutning om at udføre det, som skete den 14de April 1784“; — og da Alle istemmede heri og udtalte, hvor interessant det vilde være at høre dette af Kongens egen Mund, fortsatte Frederik den Sjette: „Det er Dem sikkert bekjendt, mine Herrer, at jeg i min Barndom fik en streng Opdragelse, hvilket gjorde mig indesluttet og tilbageholden mod Andre. Ved Sammenkomster med de øvrige Herskaber og med Hoffet talte jeg meget lidt, ligesom ei heller Andre talte til mig, og dette bidrog endnu mere til at fremkalde en vis Bitterhed hos mig mod Andre og en vis Ligegyldighed hos mig selv for min Person og min Paaklædning. En Dag efter Taffelet stod jeg som sædvanlig ene i et Sidegemak, i mine egne Tanker. Jeg stod i Nærheden af en Speilconsol og lændede min Haand til denne, da Enkedronningen i det samme gik igjennem Gemakket, og da hun fik Øie paa mig, saae hun med halv Foragt ned paa mig og min Haand, der var bruen og haardhudet, og udbrod ligesom ved sig selv: „das ist auch eine echte Bauernfaust“. Ved dette bittre Udtryk foer Blodet mig uvilkaarlig til Hovedet, og uden at jeg egentlig var mig selv bevidst, hvad jeg foretog, gjorde jeg et Par Skridt hen imod hende, knyttede Haanden og sagde i en hidsig Tone: „aber wo sie angreift, da hält sie fest“. Jeg havde neppe udtalt disse Ord, før jeg blev angst for, hvad jeg havde gjort, idet jeg frygtede en streng Revselse; men istedet derfor bemærkede jeg, at Enkedronningen studsede og uden at yttre et

Ord fortsatte sin Gang. Det faldt mig da ind, at der muligvis i mit Øie og i min Stemme kunde være Noget, som havde imponeret hende, og fra det Øieblik tænkte jeg nærmere herover, betroede mig til de faa Venner, jeg havde, og lagde Planen til den Forandring, som iværksattes den 14de April 1784.*

III. E. Schimmelmann til A. P. Bernstorff, 15de April 1784.

.....
Il est impossible de laisser partir cette lettre sans Vous dire ce que le jour de hier a été pour nous tous, parce qu'il nous rapproche de Vous, la Providence achevera son ouvrage, elle voudra qu'il fonde le bonheur du Dannemarc. Un malheureux mesentendu a occassonné pendant un heure et demi un desordre au chateau quand le tout etoit deja pour ainsi dire achevé.

Pendant que le P. R. etoit pres de la Reine, le Prince Frederic descendit ches le Roi, et c'est ce qui occassiona des nouveaux troubles. Mais enfin on a été convaincu des Intentions du P. R. et les esprits sont plus tranquilisés; mais le tout a cependant pris la tinture d'une Revolution et c'est ce qu'on vouloit éviter. Nous ne laisserons pas de prendre toutes les mesures pour la sureté; Dieu veuille que nous goutions bientôt le bonheur de Vous revoir, alors tout sera encore affermi davantage.

Le tems ne me permet pas d'ajouter davantage a cette lettre ecrite à la hate.

le 15 d'Avril.

Koncept blandt Schimmelmanns papirer (kun ovenstående er bevaret).